

Giganci Nauki

<https://gigancinauki.pl/gn/biogramy/84287,Feszczenko-Czopiwski-Iwan.html>
2022-09-30, 21:45

Feszczenko-Czopiwski Iwan

FESZCZENKO-CZOPIWSKI Iwan (20 I 1884, Cudnów, Wołyń – 2 IX 1949, Abeż, Republika Komi, ZSRR), metaloznawca. Syn Adriana, naczelnika poczty, i Marii z Janczyńskich.

Ukończył gimnazjum klasyczne w Żytomierzu i w 1903 podjął studia na wydziale chemii Kijowskiego Inst. Politechnicznego z zamiarem specjalizacji w technologii cukrowniczej. Zmienił jednak zainteresowania i w 1908 uzyskał dyplom inżyniera metalurga na podstawie pracy z obróbki termicznej.

Pracę zawodową rozpoczął w laboratorium chemicznym Briańskiej Fabryki Metalurgicznej w Jekaterynosławiu, a pod koniec 1908 otrzymał stypendium przy Katedrze Metalurgii i Metalografii u wybitnego metalurga rosyjskiego prof. W. Iżewskiego. W 1909 objął posadę laboranta, a w 1911 został wykładowcą. Prowadził prace badawcze nad nawęglaniem żelaza w karburyzatorach stałych i opracował teorię tego procesu. W 1914 złożył egzaminy na stopień adiunkta. Po uzyskaniu stypendium państwowego został delegowany za granicę w celu zakończenia pracy dotyczącej procesów cementowania żelaza, a także przygotowania się do objęcia stanowiska profesora. W Technische Hochschule we Wrocławiu prowadził badania w laboratorium metalurgicznym prof. O. Simmersbacha i metalograficznym prof. P. Oberhofera oraz przygotował rozprawę *Teoria i praktyka procesów cementowania żelaza*.

Po wybuchu I wojny światowej przez Szwecję i Finlandię powrócił do Kijowa. Kontynuował zajęcia z pirometrii oraz zajęcia laboratoryjne z metalurgii, metalografii i obróbki termicznej. Po zawieszeniu zajęć dydaktycznych pracował w Komitecie Wojskowo-Przemysłowym, w którym zajmował się bilansowaniem zapotrzebowania wojska na paliwa i metale.

Od 1917 F.-Cz. działał w Ukraińskiej Partii Socjalistów-

Federalistów. Wszedł w skład Miejskiej Dumy Kijowa, następnie został przewodniczącym Obwodowej Dumy Kijowszczyzny. W okresie II-IV 1918 był ministrem przemysłu i handlu Ukraińskiej Republiki Ludowej, w III-IV 1919 ministrem gospodarstwa narodowego, a w II 1919 także wicepremierem rządu S. Ostapienki. Po odwołaniu z tej funkcji został doradcą ekonomicznym w poselstwie Ukraińskiej Republiki Ludowej w Bukareszcie (VII 1919-VIII 1920), a następnie przewodniczącym Komisji Handlowej Ukraińskiej Republiki Ludowej w Warszawie i sygnatariuszem konwencji ekonomicznej z Rzeczpospolitą Polską (X 1920). W tym okresie opublikował, w języku ukraińskim: *Przyrodni bohactwa Ukrainy* (1918-19) oraz *Ekonomiczna geografia Ukrainy* (1922).

Z końcem 1920 znalazł się na emigracji w Polsce, a w I 1921 został przewodniczącym Ukraińskiej Rady Republiki (rządu emigracyjnego) w Tarnowie. Wkrótce wycofał się jednak z życia politycznego i zajął pracą badawczą.

W I 1922 F.-Cz. podjął pracę na PW. Został starszym asystentem w Katedrze Metalurgii i Metalografii, ale już w VII 1922 został mianowany profesorem kontraktowym na Akad. Górniczej w Krakowie. Był pierwszym kierownikiem Zakładu Metalografii i Obróbki Ciepłej (do 31 XII 1930). Prowadził wykłady z metalurgii ogólnej, metalografii i obróbki termicznej. Po wyposażeniu laboratorium rozwinął badania nad dyfuzją różnych pierwiastków w stanie stałym: azotu, cyny, siarki, wanadu, tytanu, miedzi, toru, berylu i krzemu w żelazie, a toru, berylu i krzemu w miedzi, srebrze i złocie oraz (wraz z chromem) także w niklu i kobalciu. F.-Cz. wykonywał prace zlecone na potrzeby zakładów metalowych, stając się pionierem stosowania badań naukowych w przemyśle hutniczym i maszynowym, a także zbrojeniowym. Od 1927 pracował także jako konsultant Państwowych Wytwórni Uzbrojenia w Warszawie. 13 XI 1927 obronił na PW pracę doktorską: *Cementacja żelaza, niklu i kobaltu borem i berylem*. W 1931 habilitował się na Akad. Górniczej na podstawie rozprawy: *Blachy kotłów parowych* i został mianowany docentem. W I 1931 rozpoczął pracę w Hucie Pokój w Rudzie Śląskiej, gdzie zorganizował laboratorium badawcze, a następnie został kierownikiem zakładu

badawczego w Hucie Baildon w Katowicach, którym kierował do 1939. W Akad. Górniczej prowadził nadal wykłady i ćwiczenia z przedmiotu stale specjalne, a w 1936 otrzymał stanowisko profesora tytularnego.

Tematyka prac badawczych F.-Cz. wynikała z aktualnych zapotrzebowań, zwłaszcza obu hut żelaza i była różnorodna. Wiele uwagi poświęcił badaniom blachy kotłów, spoin (metalurgia spawania), różnych rodzajów stali, m.in. sprężynowej, oraz elektrod i drutów do spawania. Zajmował się też stopami na magnezy trwałe – referat na ten temat przedstawił na Międzynarodowym Kongresie Odlewniczym w Warszawie (1938), obróbką cieplną stali narzędziowej i szybkochnącej, badał także kąpiele hartownicze oraz utwardzanie głowic szyn kolejowych metodą wprowadzoną w Hucie Pokój.

F.-Cz. opublikował ponad 130 prac. Wśród nich należy wymienić: *O krystalizacji* („Przegląd Górniczo-Hutniczy” 1925), *Über Glüh- und Anlass-Sprödigkeit weichen und halbhartem Stahls* („Zeitschrift des Oberschlesischen Berg- und Hüttenmännischen Vereins” 1927), *O tworzywach nieodkształcających się po hartowaniu (jednofazowych)* („Przegląd Mechaniczny” 1935), *Regulacja wielkości ziaren austenitu z własności fizycznej stali* („Prace Badawcze Huty Baildon” 1936), *Einfluss von Giesszeit und Aluminiumzusatz auf die Korngrösse von Stahl* („Archiv für Eisenhüttenwesen” 1938). Najwybitniejszą publikacją F.-Cz. było dzieło *Metaloznawstwo*, należące do najlepszych tego rodzaju opracowań na świecie. Pierwszy tom (1930) zawierał podstawy tej nauki i wiadomości o stopach żelaza oraz o stali węglowej. Tom drugi (1934) poświęcony został stalom specjalnym (stopowym), trzeci (1936) dotyczył cementacji żelaza, czyli wprowadzania do stali innych pierwiastków przez dyfuzję przy stanie stałym.

Po wybuchu wojny F.-Cz. został 6 XI 1939 aresztowany wraz z profesorami krakowskich wyższych uczelni, ale Niemcy szybko go zwolnili, jako przyznającego się do narodowości ukraińskiej. Podczas okupacji pracował nadal w Hucie Baildon, przejętej przez władze niemieckie. W 1944 został aresztowany przez gestapo za prowadzenie akcji pomocy

charytatywnej dla przymusowych pracowników. Po ucieczce Niemców z Katowic został 14 III 1945 zatrzymany przez NKWD i postawiony przed trybunałem wojskowym w Kijowie. Skazano go na 10 lat łagru poprawczego i 5 lat zesłania za zdradę ojczyzny. Pierwsze cztery lata przepracował w fabryce na terenie Republiki Karelo-Fińskiej, a potem został przewieziony do łagru Abeż w Republice Komi, gdzie zmarł z wycieńczenia.

F.-Cz. był członkiem m.in.: Stow. Hutników Polskich, Stow. Techników Polskich, Stow. Inżynierów Mechaników Polskich, Związku Inżynierów Chemików RP oraz Institute of Iron and Steel w Londynie, Institute of Metals tamże, Verein Deutscher Eisenhüttenleute w Dortmundzie. Należał też do komitetów redakcyjnych „Przeglądu Technicznego” i „Przeglądu Mechanicznego”.

Mimo pobytu w Polsce F.-Cz. nie zerwał kontaktów z Ukrainą. W 1926 został członkiem rzeczywistym Tow. Naukowego im. T. Szewczenki, był także współorganizatorem Ukraińskiego Tow. Technicznego we Lwowie.

W 1928 F.-Cz. otrzymał od Prezydenta RP obywatelstwo polskie, a w 1933 został odznaczony Złotym Krzyżem Zasługi za działalność na rzecz przemysłu obronnego. Był członkiem korespondentem ANT w Warszawie. Dla upamiętnienia F.-Cz. 26 XI 2002 w pawilonie A-2 AGH w Krakowie nastąpiło uroczyste odsłonięcie tablicy pamiątkowej, ufundowanej i wykonanej przez stronę ukraińską.

SBTP (J. Krawczyk); SPPT (H. i J. Piaskowscy).

M. Kowalewski: *Działalność Iwana Feszczenki-Czopińskiego*, „Hutnik” 1984, nr 7-8; A. Machalska-Garbacz: *Pamięci Iwana Feszczenki-Czopińskiego (1884-1952)*, „Biuletyn AGH” 2002, nr 110; J. Różewicz: *Polsko-rosyjskie powiązania naukowe (1725-1918)*, Wrocław-Warszawa 1984.

Andrzej J. Wójcik

[Poprzedni](#)
[Następny](#)